

Luontopaneelin lausunto Valtiovarainvaliokunnalle: Talousarvio 2026

Kari Hyytiäinen, Helsingin yliopisto, Luontopaneeli

3.10.2025

Ympäristöuhkien torjuminen vaatii talouspoliittista johdonmukaisuutta

- Maailman talousfoorumin mukaan neljä vakavinta uhkaa ihmiskunnalle 10 vuoden aikajänteellä ovat kaikki ympäristöuhkia (WEF 2024)
- Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on turvata luontopääoma ja pysäyttää luonnon köyhtyminen osana kestävää talouspolitiikkaa sekä kääntää yhteiskunnan toiminta luontopositiiviseksi.
- Hallituksen luontotavoitteiden onnistumiseksi on luonnon köyhtymisen pysäyttämiseksi tehtävä työ on valtavirtaistettava kaikille hallinnonaloille ilmastonmuutoksen vastaisen työn tapaan. Luontopositiivisuuden saavuttaminen vaatii laajaa kaikkien hallinnonalojen ja sektoreiden pitkäjänteistä yhteistyötä luontohaittojen vähentämiseksi, väistämättömien haittojen kompensoimiseksi sekä luonnon tilan parantamiseksi.

Ihmistoiminnan ja luonnon yhteydet esiin talouden suunnitteluun

- Ympäristökriisien torjuminen vaatii talousjärjestelmän kehittämistä niin, että ihmistoiminnan ja luonnon yhteydet tuodaan talouden suunnittelussa selkeämmin esiin.
- Vihreä budjetointi tarkoittaa, että julkisen talouden menoihin ja investointeihin liittyvät ilmasto- ja luontovaikutukset systemaattisesti tunnistetaan ja otetaan huomioon budjettia laadittaessa ja siitä päätettäessä.
- Muista maista saatuja kokemuksia ja hyviä käytäntöjä esim. OECD:n Green Budgeting -viitekehys ja OECD:n Paris Collaborative on Green Budgeting
- Suomessa tarvitaan yhteinen ja laajasti jaettu yli hallituskausien ulottuvan pitkän aikavälin tulevaisuudenkuva ja visio ilmasto- ja luontotavoitteiden saavuttamisen vaatimista toimenpiteistä ohjaamaan kaikkien hallinnonalojen työtä.
- Visiota vasten voidaan järjestelmällisesti peilata julkisten investointien ja menojen ilmasto- ja luontovaikutuksia ja jaetun tulevaisuudenkuvan saavuttamista.

Päähuomiot vuoden 2026 talousarviosta luontotavoitteisiin liittyen

11.10.2024

Rahoitus metsäluonnon suojeluun ja elinympäristöjen ennallistamiseen turvattava

- Metso-ohjelman rahoituksessa on merkittäviä korotuspaineita, joita ei vuoden 2026 talousarviossa tai pidemmän aikavälin julkisen talouden suunnitelmassa ole toistaiseksi huomioitu.
  - Puun hinnan nousu
  - Lunastuslain muutokset -> METSOn korvaustason nousu
- METSO-ohjelman nykyrahoitustasolla suojellaan vuositasolla suunnilleen 6 000–8 000 hehtaaria. 10 prosentin suojelutason toteutuminen kaikissa maakunnissa veisi yli sata vuotta, jos lisäsuojelu olisi nykyisten METSO-resurssien varassa.
  - Ohjelman rahoituspohjaa on mahdollista vahvistaa mm. metsien käytön kompensaatiotoimilla, luonnonarvokaupalla ja osamaksumallilla. Osamaksumallista Luontopaneelilla on selkeä ehdotus.

Rahoitus metsäluonnon suojeluun ja elinympäristöjen ennallistamiseen turvattava

- Helmi-ohjelman toimet ovat vaikuttavia ja tarpeellisia. Tavoitteet eivät ole edenneet suunnitellussa aikataulussa.
  - Helmi-ohjelma on keskeinen instrumentti EU:n ennallistamisasetuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja ohjelman rahoituksessa olisi syytä varautua lisääntyviin ennallistamistoimiin.
- Helmi-ohjelman toteuttamiseen ollaan varaamassa YM:stä 27 miljoonaa euroa ja 1,7 miljoonaa euroa MMM:stä. Helmi-ohjelman periaatepäätöksessä ohjelman kokonaiskustannuksiksi arvioitiin noin 423 miljoonaa euroa, eli noin 42,3 miljoonaa euroa vuodessa.
- Helmi-ohjelma on keskeinen instrumentti EU:n ennallistamisasetuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja ohjelman rahoituksessa olisi syytä varautua lisääntyviin ennallistamistoimiin.

Ympäristölupaprosesseille ja valvonnalle varattava riittävä rahoitus

- Uuden vuonna 2026 aloittavan lupa- ja valvontaviraston toimintamenoihin 118 miljoonaa euroa. Uudessa virastossa työskentelee lähes 2000 ihmistä.
  - Vuoden 2025 talousarvion mukaan ELY-keskuksissa työskentelee vuonna 2025 noin 3200 ihmistä.
  - ➢ Vaikuttaa siltä, että ELY-keskusten ympäristötoiminnoilta ollaan leikkaamassa, mutta eri vuosien talousarvioita vertailemalla kokonaisuutta on hankala tulkita.
- Vihreän siirtymän hankkeiden lupahakemusten käsittelyaikoja on lyhennetty ja Suomeen on suunnitteilla useita teollisen mittakaavan investointeja, joilla on merkittäviä luontovaikutuksia
  - ➢ On ehdottoman tärkeää varmistaa, että uudessa Lupa- ja valvontavirastossa on riittävä osaaminen ja resurssit valvontaan ja sujuvaan luvitukseen.

Politiikkajohdonmukaisuutta syytä vahvistaa maa- ja metsätalouden tuissa

- Luontopaneeli pitää hyvänä, että metsätalouden ja maatalouden rahoituksessa ollaan pilotoimassa tulosperusteisia tukia, joiden tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuutta tukevia käytänteitä.
- Maa- ja metsätalouden rahoituksesta osa lukeutuu ympäristölle haitallisiksi tuiksi (suoriksi tuiksi tai verotuiksi) ja olisi tärkeää, että rahoitusta uudistetaan voimakkaammin niin, että se olisi linjassa ilmasto- ja luontotavoitteiden kanssa.
    - Metsien ja maatalouden luonnon monimuotoisuuden lisääminen vahvistaa häiriönsietokykyä ja sopeutumista ilmastonmuutokseen ja tukee näin myös ruuantuotantoa ja kestävää metsätaloutta.
- Metsätalouden pilottien toimet on suunniteltu lähtökohtaisesti määräaikaisiksi, mikä voi pahimmillaan romuttaa niiden vaikuttavuuden.
    - Esim. määräaikaisia suojavyöhykkeiden levennyksiä voidaan pitää melko kustannustehottomina, jos luontoa turvaavat toimet lopetetaan määräajan päätyttyä.
    - ➢ Piloteille pidempi aika ja toimenpiteisiin pysyvyyttä

Lähteitä

- Gummerus-Rautiainen, Päivi ym. (2021). Helmi-elinympäristöohjelma 2021–2030 : Valtioneuvoston periaatepäätös. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163539
- IPBES. 2024. Summary for policymakers of the thematic assessment of the underlying causes of biodiversity loss and the determinants of transformative change and options for achieving the 2050 Vision for Biodiversity (transformative change assessment).
- Kangas, J., Kotiaho, J.S., Ollikainen, M. 2025. Ambitious forest biodiversity conservation under scarce public funds: Introducing a deferrence mechanism to conservation auctions. Economics. Submitted on 31 Mar 2025. Saatavilla: https://arxiv.org/abs/2503.23955
- WEF. 2024. Global Risks Report 2024. https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/

SUOMEN
LUONTO
PANEELI
KIITOS!
11.10.2024